

KRİPTO PARALARIN YASAL DURUMU

Dünyanın ve ülkemizin gündemini epeydir meşgul ettiği halde hakkında çok az (doğru ve güvenilir) bilgi sahibi olduğumuz “kripto paraların” yasal mevzuat karşısındaki durumu, yani hukuki statüsü nedir?

Konuyu tartışmaya, ilk akla gelen ve en çok sorulan soruyla başlamakta yarar var. “Kripto para alım satımı yasal mı?” ya da daha yaygın bir ifadeyle “Bitcoin alıp satmak yasal mı?” sorusuna cevap vermeye çalışalım.

“Kriptokur” ya da “Kripto para birimi” olarak Türkçeye birebir tercüme edebileceğimiz, İngilizcedeki ifadesiyle “Cryptocurrency” aslında bir para birimi veya kur değildir. Bilinen tüm para birimleri karşısında değişken bir alım satım değeri olması, onu kur (para birimi) yapmaya yeterli değildir. Hatta Venezüela örneğinde olduğu gibi bazı ülkelerin kendi “resmi” kripto paralarını üretmesi de bu gerçeği değiştirmeyecektir.

Kripto paraların, her ülkenin kendi Merkez Bankası aracılığı ile bastığı ve değişim aracı olarak tedavüle soktuğu ülke parasıyla tek benzerliği bağımsız bir değişim değeri olmasıdır. Döviz kurlarında olduğu gibi kripto para kurlarında da serbest piyasa koşullarında, arz ve talebe göre oluşan bir değişim değeri mevcuttur.

Günlük hayatta birkaç işyeri veya ticari işletmenin ürün ve hizmet satışı karşılığında kripto para kabul etmeye başlaması nedeniyle ülke paralarının ve dövizlerin tarihe karışacağını düşünmek büyük bir yanılğı olur.

Sonuç olarak; Bitcoin, Ethereum, Ripple vb. isimlerle anılan Kripto Paraların gerçekte bir para birimi olmadığı halde Para Benzeri (Quasi Nummus) bir “şey” olduğu kabul edilmelidir. Bu “şey”in gerçekte ne olduğu (menkul değer, emtia vb.) ise daha çok iktisat biliminin alanına girdiğinden bu başlık altında daha fazla tartışılmasında yarar bulunmamaktadır.

Görünen o ki yakın zamanda Borçlar Hukukundaki menkul - gayrimenkul malvarlıklarına kerameti kendinden menkul (!) malvarlığı değerlerini de eklemek gerekecektir.

BİTCOİN YASAL MI?

Bir hukuk devletinden ziyade kanun devleti diyebileceğimiz baskıcı ve otoriter rejimlerin hükümranlığı altında yaşayan ülke vatandaşları, günlük hayatlarında bir kanun hükmünü ihlal etmiş olma ihtimalinin tedirginliği ile yaşarlar. Tarihsel süreçte Devletler doğası gereği ilk günden bu yana kişi hak ve özgürlükleri aleyhinde büyüdükleri için modern insanın kanun gücünden bu denli korkmasını doğal karşılamak gerek. Bu nedenle, özellikle “kripto” gibi olağan şüpheli sayılabilecek bir isim altında piyasaya sürülen bir teknolojik ürünün “alınıp satılması”, “alım ve satımına aracılık edilmesi” veya “bir yerden bir yere naklinin” suç olup olmadığı hususunda şüphe duyulmasını gülünç bulmamak gerek.

Seksenli yıllara kadar ülkemizde serbest piyasada döviz alım satımının yasak olduğunu eski kuşaklar hatırlayacaktır. Döviz alım satımına ilişkin yasaklayıcı mevzuatın ortadan kalktığı ilk zamanlarda neredeyse her köşe başında bir döviz büfesi açıldığını da bizim kuşak net olarak hatırlamaktadır. Bu örnekten yola çıkarak tam bir serbest piyasa hakimiyetinin kurulu olduğu ülkelerde, kanunla yasaklanmadığı müddetçe her şeyin alım satım akdine konu olabileceğini söylersek pek de yanılmış olmayız.

Geride bıraktığımız yüzyılın ortalarına kadar dünya genelinde afyon ve hint keneviri tarımının yaygın olarak yapıldığını, bunların sentetik yollarla elde edilen uyuşturucu maddelerle birlikte üretiminin, kullanımının ve alım satımının ceza kanunlarına eklenen hükümlerle yasaklandığını hatırlayalım. Yasaklandığı güne kadar “morfin” bile Bayer firmasının ürettiği ve eczane raflarında Aspirin ile birlikte satılan en etkili ağrı kesici ilaçtı.

Bitcoin, Blockchain (Blokzincir) denilen yeni bir açık kodlu yazılım teknolojisinin en popüler ürünüdür. Bilgisayar teknolojisindeki en küçük veri depolama birimi olan Bit kelimesi ile bozuk (demir) para anlamında Coin kelimelerinden türetilmiş olan BitCoin hukuk bilimciler tarafından öncelikle Fikri Mülkiyet (Intellectual Property) alanı altında incelenmelidir.

Yukarıda detaylı örneklerle açıklamaya çalıştığımız gibi, özünde “Blockchain: Blokzincir” teknolojisine dayalı ve fikri mülkiyete konu bir ürün olan Bitcoin ve benzeri coin’lerin alım satımı, aksi yönde bir yasal düzenleme bulunmadığı müddetçe yasaldır.

FİKRİ MÜLKİYET HUKUKU İÇİNDE KRİPTO PARANIN YERİ

Fikri mülkiyet kapsamındaki ürünlere ilişkin mevzuat açısından Blockchain temelli ürünlerin incelenmesi:

5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun “Tanımlar” başlıklı 1/B maddesi g. bendinde Bilgisayar programı, “Bir bilgisayar sisteminin özel bir işlem veya görev yapmasını sağlayacak bir şekilde düzene konulmuş bilgisayar emir dizgesini ve bu emir dizgesinin oluşum ve gelişimini sağlayacak hazırlık çalışmalarını” ifade eder, şeklinde tanımlanmıştır.

Kanun metnindeki Bilgisayar programı tanımını Blockchain teknolojisini de kapsayacak şekilde geniş yorumlamak ve bir “eser” olarak kabul etmek gerek. Teknik olarak bakıldığında temelde bilgisayar programlama amaçlı kullanılan kodlar bu yeni teknolojinin çıkış noktasıdır. Bilgisayar programcılarının kod olarak adlandırdığı da yukarıdaki tarifte geçen “bilgisayar emir dizgesi”dir.

Blockchain yazılım teknolojisi dediğimiz temel olarak kırılması mümkün olmayan açık kaynak kodlu bir şifreleme yöntemi. Onu benzersiz kılan ilk özellik ise ortaya çıkışının anonim olması. Bilindiği kadarıyla (Japonca) Satoshi Nakamoto takma adını kullanan kişi veya kişilerin tasarlayarak kullanıma hazır hale getirdiği ve internet ortamında kamuya açılan bu buluş, hukuk dilindeki anlamıyla gerçek bir özel veya tüzel kişiye ait değil. Dolayısıyla FSEK kapsamında bir “eser sahibi” ortada yok.

Bu buluşu başlangıcından bu yana destekleyen programcı topluluğun mottosu ise “Decentralization”, yani merkezden bağımsızlaştırma. Global köy haline gelen günümüz dünyasında tüm teknolojiler hızına hız katarken bankacılık ve ödeme sistemleri bu dünyaya ayak uyduramıyor. İnternet toplumunun yaygın bir şekilde kullandığı PayPal vb. ödeme sistemleri bir noktada geleneksel bankacılık sistemine ciddi bir rakip haline gelince yasa koyucuların müdahalesine maruz kaldı.

Geleneksel bankacılık sisteminin yetersiz kaldığı ve alternatif ödeme sistemlerinin yasal düzenlemelere (regülasyona) tabi tutulduğu koşullarda Bitcoin : Uçtan uca elektronik nakit sistemi (Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System) ortaya çıktı. Satoshi Nakamoto imzasıyla yayınlanan ve Bitcoin'in amacı, kapsamı, fonksiyonu ve işleyiş yöntemlerini açıklayan White Paper denilen bilgilendirme notunda temel amaç; "Bir finans kurumunun aracılığına ihtiyaç olmaksızın bir sözleşmenin iki tarafı arasında çevrimiçi (online) nakit transferine olanak sağlamak" olarak açıklanmıştır.

Buraya kadar olan açıklamalar ışığında Bitcoin özelinde bir sonuca varmak gerekirse bunun, bildiğimiz para ile benzer amaçlarla kullanılmak üzere ortaya çıkarılan, değişim değeri piyasa koşullarına bağlı, eser sahibi de anonim (meçhul) olan bir fikir eseri olduğunu söylemek en doğrusu olacaktır.

Av. Devrim BOZKURT